

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Christophori de Ortega Sanclementini, E' Societate
Iesv. Qvondam in Provincia Toletana Theologiæ
Scholasticæ publici Professoris ... Tractatvs Dvo, De
Trinitate, Nec non, Incarnatione**

Ortega, Cristóbal de

Lugduni, 1664

Qvæst. VII. An diuinæ personæ, se & alia aliis, seu per alias diligant, vel
intelligent.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94251](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94251)

Verò actiua cum hac, & persona filij simul, ac proinde sit prioritas unitatis ad qualitatem: deinde prioritas alia originis cum expectetur persona Filij Patre, & generatione filij origine posterior, vt sit Spiratio.

4 Obiciunt autem Hurtado, & Ruiz. vbi proximè. Spiratio actiua identificata cum Patre in hac opinione antiquiori, quam sequimur; atqui cum Patre etiam identificatur generatio actiua: ergò vtraque identificatur in Patre, & cum Patre: ergò neutra est prior, quàm altera realiter. Pater: quia idem nequit esse prior realiter seipso. Antecedens est falsum, imò errori proximum. Etenim: si Spiratio adæquate sumpta identificetur cum Patre, Pater solus spiraret, neque filius ad spirandum expectandus esset. Quod si id ineptè concederetur, duo essent spiratores, ex quibus plura contra catholicam doctrinam de processione Spiritus sancti deducerentur. Insuper his omisiss, datòque antecedenti, non tenet consequentia: nam licet prout est in Patre, Spiratio actiua posterior realiter origine non foret generatione actiua, tamen prout Spiratio esset in Filio, qui Patre posterior est, posterior etiam generatione actiua foret.

QVÆSTIO VII.

An diuina persona, se & alia aliis, seu per alios diligant, vel intelligant.

INTER Catholicos quæstio esse non potest, an personæ verbo, & Spiritu sancto intelligant, & ament, tanquam formis, aut principijs, vel conditionibus se ex parte principij tenentibus ad amandum, vel tanquam modis intelligendi, vel amandi, cum formaliter amor, aut intellectio formalis non sint, neque intellectio, aut amoris formalis modi, atque alter sit principio intelligendi expedito, alter verò principio expedito amandi origine posterior prorsus; alioqui filius Patris, qui essentia sua sapiens est, aliquomodo saltem principium foret vt August. post multam hac de re disputationem 6. de Trinit. cap. 1. & 2. & Ab. 7. cap. 1. fin. cap. 3. ac lib. 15. cap. 6. sub init. cap. 7. circa med. arguebat. Ad quæ loca se refert, 1. Retractat. cap. 26. post init. vbi retractat propositionem suam quæstionis 23. ex lib. octaginta trium: *Quod eam ipse, Pater, genuerit, qua sapiens dicitur sapientiam.* Solum ergò est quæstio an aliquo alio proprio sensu vtraque vel altera saltem propoficio præfixa vera esse possit, atque de similibus aliarum propositionum varietate.

CERTAMEN I.

Varij opinandi modi reiciuntur.

1 DVr. in 1. d. 6. q. 2. d. 10. q. 2. d. 27. qu. 3. disput. 31. qu. 1. ait nullò proprio sensu eas propositiones veras esse; sed solum accommodatione quadam, qua essentialis amor, & cognitio, siue sapientia eis tribuitur: etenim neutri amorem, vel sapientiam, productam adhuc, esse proprietate sua conuenit: cum nec filius per intellectum, nec Spiritus per voluntatem procedat. Tria continet Durandi sententia. Primum eodem modo de vtraque propositione, quoad impropriam Philosophandum esse: quod à veritate non omninò deuiat, neque à Gotsfredi Pictauiensis sententia, qui vtramque impropriam censuit, id quod absolutè falsum esse ostendemus cert. 2. nec Spiritui sancto proprietate conuenire esse amorem productum, nec Filio sapientiam genitam esse, quod est contra Patres, ac te-

merarium, vt vidimus disput. 10. quæst. 2. & deinceps. Tertium ex quo pender secundum, nec Filium procedere per intellectum, nec Spiritum sanctum per voluntatem, æquè est temerarium, vt constat ex disputatione 3.

2 Simon Tornaciensis apud Scotum in 1. d. 32. q. 2. docet, *Pater, & filius diligunt Spiritum sanctum.* S. veram solum esse in sensu proprio, quatenus Spiritus sanctus, amoris quo producit, atque vterque diligit, signum est: quocirca eodem modo de altera propositione iudicaturus videtur: Cum filius sapientia essentialis, qua producit, æquè signum sit. Inde impugnaretur à pluribus, quæ diuersimodè de veritate propositionis: *Pater sapiens sapientia genita censent*, ac de illa admissa à Tornaciensi, ex qua & hæc eodem sensu admittenda est, videtur contra August. sed tamen exiguo fructu, vt cert. 2. patebit. Sic ergò Tornaciensem impugno quia sensu contra sensum Patrum in ea propositione, vt infra constabit. Secundò quia eodem modo agentia omnia suis quæque effectibus agere dicenda forent: cum effectus omnis actionis suæ signum sit, æquè, atque Spiritus sanctus processionis suæ per amorem; imò sensus proprius signum igne factionis est, quam tenuis notionalis suæ processionis.

3 Communis sententia in hac propositione: *Pater, & filius diligunt Spiritum sanctum*: proprium, & verum sensum admittit; secus in illa: *Pater, seu persona sapiens sapientia genita.* Ita sanctus Thomas 1. part. quæst. 83. artic. 2. cum interpretibus qu. 9. de potent. artic. 9. ad 13. in 1. disp. 31. qu. 1. tribus articulis, Richardus, & Bonauent. artic. 1. duabus quæstionibus, Scot. q. 21. §. *Ad aliam quæstionem*, Argent. Capreol. & Maior. quæst. vnic. art. 1. Præposit. Aluifidor. & Etyd. approbati à Carthuf. q. 1. Okam. quæst. 2. vbi Gabr. artic. 2. conclus. 1. & Aureol. artic. 1. Marfil. 1. qu. 14. artic. 4. concl. 2. quæst. 33. art. 1. Henric. 2. part. art. 61. qu. 7. Vasq. 1. part. disp. 151. Soar. lib. 9. cap. 10. & lib. 11. cap. 3. Luiz Torres d. 21. dub. 1. Ruiz. disp. 74. à sect. 2. Martin. Perez disp. 17. sect. 4. Aloiz. tract. 4. disp. 9. sect. 7. Gasp. Hurtad. disp. 8. dif. 7. & Theologi reliqui; quod ad eò expressum in Aug. censuit Magister, vt disparitate ignorata, eius tamen autoritate fractus primam propositionem in sensu proprio admiserit; secundam reiecit citata disput. 32. cap. 2. verum in vnius propositionis ab alia discrimine nulli ferè ex tot Doctoribus cum alio conuenit. Plura vetustiorum referunt, refelluntque Albert. 1. p. quæst. 50. m. 1. qu. 3. incidenti Alex. q. 67. m. 3. art. 3. quæ recencere operosum atque inutile foret.

4 Eis igitur omisiss sanctus Thomas loco citato r. p. Caiet. & sui aiunt: agentia extra secus denominari denominatione actionis à termino, qui ab ea determinatè respicitur, sicut arbor florere dicitur floribus, quos, dum florescit producit: atque loquens verbis, quæ producit, dum loquitur, loqui dicitur. Cum ergò Spiritus sanctus determinatè respiciatur volitione notionali, qua producit, denominat meritò Patrem, & Filium qui ipsius principium sunt, diligentes ipso. Contra quia hac regula artificis ædificio ædificare, Paterque generare Filio, & vterque spirare Spiritu sancto, sensu proprio diceretur, siquidem hi omnes termini sunt, quos sua quaque actione determinatè respicit. Secundò: hac etiam ratione Pater saperet sapientia genita, quod hi refugunt. Tertio notionali amore, qua notionali, siue secundum, quod addit essentiali, & quo Spiritum sanctum determinatè respicit, non amatur in diuinis, sed solum essentiali, qua tali, vt patet, cum illud additum sit duplex personalitas Patris, & Filij; quare denominatio amandi non est actionis, qua determinatè respicientis Spiritum sanctum, quare, & doctrina regulæ falsa est, neque ad discrimen assignandum sufficiens, ac tandem ad intentum incongrua.

5 Vt primam impugnationem vitarent Vasq. Torres, & Hurtado limitant regulam ad actiones, quæ significantur non solum cum ordine ad terminum, sed cum

cum ordine etiam ad obiectum, vel subiectum. Tunc enim, aiunt, denotatur agens medio termino actionis subiectum, vel obiectum respicere. Sic ignis calore producto dicitur lignum calefacere, & dealbans albedine dealbare, verbiſque res obiectas loqui dicitur, arborque floribus florere. Contra primò: quia ea denominatio agentis à terminò non est denominatio actionis, vt respicientis obiectum, vel subiectum, sed alia ſimilis proueniens à termino producto per actionem ſic per ſe ipſum formaliter denominante, quæ proinde mediàtè iure optimo tribuitur agenti, vt patet in exemplis allatis. Florere enim propius floridum eſſe, quæ habere flores ſignificat, quam producere, vt patet in vitz Aaron cuius meminit Paulus ad Hebr. 9. quæ floruisse dicitur floribus quas habuit; inſuper albedo inducta parietem dealbat formaliter, calor calefacit, ac verba formaliter ſenſus manifeſtant, ac proinde media ſunt, quibus loquimur: aſt Spiritus ſanctus ſe ipſo neminem denominat formaliter amantem, aut eſt medio quo perſonæ diuinæ amant: ergò nullus eſt momenti limitatio adhibita ad regulæ illius veritatem, vel etiam ad intentum euincendum.

6. Contra ſecundò: quia intelligere etiam ſignificat actionem cum ordine ad obiecta: ergò etiam Pater dicitur, ſe & alia intelligere verbo, ſue ſapientia genita contra eodem. Admittunt conſequentiam Vaſq. & Hurtado ſuprà, atque hic rurfus diſp. 8 §. 2. licet negent Patrem eſſe intelligentem, ſue ſapientem ſapientia genita, vel verbo, aut eſſe amantem Spiritu ſancto. quia his nominib. ſeu participiis non denotatur actio intelligendi, vel ſapientiæ, aut amandi, ſed ſolus effectus formalis ſapientiæ v. g. habere ſapientiam, vel amorem; ſed ſolutio hæc in primis fatetur nullum eſſe inter vtramque propoſitionem diſcrimen contra Auguſtini mentem, vt autumat ipſi. Secundò verba dat, vt retractionem exiſtimatam Auguſtini verbo tenus tueatur. Etenim participium poteſt ſumi participialiter, & ſic denotat ſui verbi actionem, licet nominaliter ſumptum actionem non denotet; aſt cum abſolutè retractaſſe eam vocem participialem cenſetur Aug. ſine limitatione acceptionis, non eſt cur vna acceptione non alia retractaſſe dicatur.

7. Ruiz ſect. 2. hanc rationem Vaſquez paulò aliter explicuit. Nempè id totum, quod quomodolibet requiritur, vt actio grammaticalis, circa paſſum grammaticale verſetur ablatiuo modi actionis in bona grammatica boni in oratione debere: cum autem Spiritus ſanctus requiratur, vt terminus neceſſarius notionalis amoris, vt amor, ſeu dilectio circa obiecta, quæ ſunt grammaticale paſſum, verſetur, ſit, vt in bona grammatica in ablatiuo poni in oratione debeat: vnde ſumpto diligere notionaliter proprie rigidaque grammatica locutione Pater, & Filius Spiritu ſancto diligere dicentur; ſecus ſumpto diligere, ſeu dilectione eſſentialiter: quia ſic Spiritus ſanctus terminus neceſſarius ipſus non eſt. Exempla aſſert ex phraſi Terentij verbis dicere aliquid, & ex Theologia: quia Pater dicit verbo ſuo quæcumque dicit. Sed exempla impugnata à nobis ſunt num. 5. Secundò hac ratione Pater etiam intelligit, ac ſapientia genita. Negat ſecundum Ruiz, ſect. 3. n. 1. quia, vt ex pluribus aiebat ſect. 2. conſul. 1. num. 5. amare ſumi poteſt notionaliter ob inopiam vocabuli, quo ſignificetur terminus per voluntatem procedens, cuiusve proceſſio; ſecus intelligere, vel ſapere, cum adfit verbum dicere, quo proceſſio termini per intellectum apprimè explicatur. Contra: quia ſpiratio apprimè ſignificat proceſſionem termini per voluntatem: & tamen amare ſumi notionaliter poteſt: ergò, & intelligere. Secundò nemo negabit Patrem intelligendo generare, vbi intelligere notionaliter ſumitur. Tertio cum intelligere notionale ſolum addat de connotato Patris perſonalitatem, atque in hac propoſitione: Pater ſapientia, vel intelligit ſapientia genita: intellectio, & paternitas exprimentur exprimitur notionalis intellectio.

8. Albiz à §. Probatio omnium conſuſionum, num. 3. 4. & 5. ait eius propoſitionis: Pater, & Filius diligunt Spi-

ritu ſancto. Senſum eſſe dilectionem notionalis productum Spiritum ſanctum, cui omnium dilectionem communicant, & quem omnium dilectorem proinde produunt; quare medio illo omnia obiecta amant, non ſecus atque medio verbo, quod producit, cuique omnium intellectiorem pater communicat omnia dicere aſſeritur. Poſſet doctrina hæc Ricardi verbis recitandis cert. 2. non parum illuſtrari, ſed ibi eius mentem aperiemus. Nunc exemplum illud de diſtione Patris è re non eſſe ſatis monſtratum à nobis eſt; Siquidem eſt medium ad manifeſtationem ſenſus, quæ diſtione exprimitur, ac ſignificatur: quod in Spiritu ſancto ad amandum non inuenitur. Secundò: non minus communicat Pater verbo, ſeu filio, quem intellectu producit, omnium cognitionem, & ſapientiam, qua omnium cognoscens, & intelligens ſit quam Spiritu ſancto omnium amorem: ergò non minus medio Filio reſpicit, ſeu intelligit mediàtè omnia obiecta cognita, quam medio Spiritu ſancto omnia obiecta amata reſpicit, & amat: ergò eodem modo dicitur Pater ſapere ſapientia genita, atque amare ſpiritu S. Recurrit ad ſolutionem Ruiz proximè impugnatam, quod intellectio Patris notionaliter non accipitur.

CERTAMEN II.

Noſtrum de præſatis propoſitionibus iudicium.

Dico primo. Nullum eſt prædictarum propoſitionum quoad proprietatem, vel improprietatem ſenſus, & veritatem diſcrimen. Ita Goſfredus Piſtauieſ. ſect. 1. num. 7. atque ſi attendè omnia confeſſantur Vaſq. Hurt. & Torres. Conſtat primò ex impugnatione datarum explicacionum, & differentiarum. Conſtat ſecundò ex conſuſionem ſequentium probatione. Conſtat tertio, & præcipuè, quia ſic cenſet Auguſt. licet enim, poſtquam citato libro de Trinit. cap. 1. & 2. illam propoſitionem: Pater ſapientia genita, ob rationes datas in quæſtionis proceſſio retractauit cap. 5. dixerit, Spiritum ſanctum eſſe, quo genitus à genente diligitur, genitorem quoque ſuum diligit, quo aliter de hac propoſitione cenſere videtur, vt ait Ruiz num. 3. tamen hanc in ſenſu materiali ſolum admiſit, vt ſtatim dicam in quo primam illam non retractauit. In ſenſu autem formali, & cauſali proximo, hanc cum illa ſimul retractauit, poſtea de vtraque agens 15. de Trinit. cap. 7. poſt init. dicens: Quis audeat dicere Patrem, nec ſeipſum, nec Filium, nec Spiritum ſanctum intelligere, niſi per Filium, nec diligit, niſi per Spiritum ſanctum. Et poſt pauca: tanquam memoria ſit Pater, & ſus, & Filij, & Spiritus ſancti: Filius autem intelligentia, & ſus, & Pater, & Spiritus ſancti: Spiritus verò ſanctus charitas, & ſua, & Pater, & Filij. Quis hæc in illa Trinitate opinari, vel affirmare præſumat. Accedit Richard. Viçtor. in declarationibus ad Bernardum, capite vltimo ſin. Quod Pater Spiritu ſancto diligitur dicitur, non ſic intelligitur, quæſi Spiritus ſanctus auctor, & origo exiſtat dilectionis, qua Pater eſt. Quæquidem ratio eſt Auguſtini, vt Pater ſapientia genita non ſit in ſenſu formali, & cauſali proximo, vt in præſatione quæſtionis recitabamus, atque in amare Spiritu ſancto, ſeu per Spiritum ſanctum militat æquè.

2. Dico ſecundò: vtraque propoſitio vera eſt in ſenſu materiali proprio. Atque altera quidem amandi Spiritu ſancto eſt ſenſu admiſſa ab Auguſt. fuit 6. de Trinitate, capite 5. citato, vt docet Ruiz. proximè Albert. 1. part. quæſt. 50. m. 1. qu. 3. incidente Alex. q. 67. m. 3. art. 3. præfertim ſine, Cañar. q. 37. art. 2. poſt. 4. conſul. Mol. ibid. §. pen. ſupponuntque reliqui Doctores ratio eſt: quia licet ſapientia, & amor, quibus Pater ſapientia diligit, communes toti Trinit. ſint, non verò perſonales perſonæ alicuius: at tamen amor ita eſt proprius vi ſue proceſſionis Spiritus S. ac ſapientia Filij, quorum alter, per

per amorem, alter verò per sapientiam formaliter procedit, ut proinde vi formaliter illius amor Spiritui S. ac sapientia filio communicetur: ac proinde alter sapientia genita, siue in factò esse, & notionalis; alter verò amor in factò esse, siue notionalis à Patribus, & conciliis asseratur d. 10. q. 2. 3. & 4. quare & amor proprius Spiritui S. est, quam Patris, & Filij, & sapientia Filij, quam Spiritus S. & Patris proprius est: unde verum est, Patrem, imò, reliquas etiam personas sapere sapientia, quæ propria est Filij, & amare, seu diligere amore, qui proprius est Spiritui S. non autem ita propriè dicitur personas diuinas sapere, aut diligere Patre cum sapientia, & amor, quo formaliter diligitur, & intelligitur, non ita sicut propriè personæ Patris, ut patet.

3 Dico tertio. Vtraque propositio vera est in sensu formali, causali remoto: id est quatenus amor formalis Spiritui S. & sapientia formalis Filij tribuitur eorum principio. Sentio cum Albiz supra in sensu, dissentio verò in discrimine alterius propositionis ab altera. Est expressa sententia Ricard. Victor. proximè recitatis adnectentis: *Pater, & Filius diligunt Spiritu Sancto, quod Pater eam dilectionem, qua filius diligitur, & Spiritus Sanctus est Spiritus, & illius auctor, & origo existat? Dicitur ergo Pater Spiritu Sancto diligere, non quod per eum amorem habeat, sed exhibeat, id quod in altera propositione explicuit olim Athan. orat. contra Gregal. Sabellij versus med. scribens: Sapientia Patris est Filius, non ita, ut in homine, ubi per sapientiam homo fit sapiens, sed ex sapientia sapientia ista ortum trahit; ac proinde illum sapientem rursus denominat. Ratio est: quidquid à termino productò præstatur vi præsertim productionis, quæ est naturalis agentis intentio ipsi agenti tribuitur. atque hoc medio termino præstare censetur: sic formalis dealbatio ab albedine formaliter proueniens, & calefactio à calore igni, & pictori tribuitur: atqui vi processionis naturalis communicat Pater Filio sapientiam, & uterque Spiritui sancto amorem: Ergò Pater sapientia Filij, & uterque amore Spiritui S. quos producunt formaliter remotè intelligere, atque amare dicentur.*

4 Eodem porò sensu Pater Filium sapere, & intelligere, atque uterque per Spiritum S. diligere æquè bene dicentur: secus autem Filius sapere, vel diligere Patre, vel per Patrem, vel Spiritus sapere, vel diligere Patre, aut Filio, vel per Patrem, & Filium. Cùm nec Filius Patris principium vllò modo sit; nec Spiritus S. principium vtriusque, vel alterius: nedum vi processionis dilectionem, vel amorem in altero ponens. Potest autem eodem sensu causali remoto, licet non adeò formali, & proprio Pater dici amore Filio, seu per Filium, & uterque sapere Spiritu S. seu per Spiritum S. quia Pater licet non adeò formaliter vi processionis amorem, quò formaliter amet, Filio communicat, in eoque ponit, atque uterque Spiritui S. communicat sapientiam, qua formaliter sapit, in eoque illam ponit: ergò, licet non adeò formaliter, tamen reuera causæ seu principia sunt Pater, ut Filius amet, atque uterque, ut Spiritus sanctus sapiat: ergò absolute causaliter, remotè; licet non adeò formaliter dici possunt Pater amare Filio, & uterque sapere Spiritu S.

5 Dices ergò eodem sensu minus formali, causali tamen remoto, Pater dici poterit omnipotens, sanctus, immensus, intellectiuis, volitiuis &c. Filio, & Spiritu sancto, seu per Filium, & Spiritum S. Patet, quia non minus propriè communicat eis ea omnia attributa, quam Filio amorem, & Spiritui sancto sapientiam, ut eis formaliter omnipotens sint sanctus, &c. sicut his formaliter sunt amans Filius, & sapiens Spiritus sanctus: atqui propositionem illatam negant prorsus Scholastici communiter S. Bonauent. 1. d. 4. quæstione 31. articul. 2. quæstione 2. corp. Ricard. quæstione 1. ad 5. Carthul. quæstione 4. Ruiz. proximè sectione 5. ac tanquam Patribus inauditam reliqui omissione ipsa videntur falsitatis damnare: ergò & altera nostra, ex qua inferitur, est falsa: Respondetur negando facillè illationem cum omni Scholasticorum: quia denominationes

R. P. Christoph. de Ortega, de Deo uno & Trino.

omnipotentis, sancti immensi &c. sunt natura sua purè formales proximæ denominationes; secus denominationes, amandi, & intelligendi. Etenim licet hæ vitales, & immanentis formæ sint, ac proinde ea ex parte formales proximæ sint: At, quia ex alia parte admixtum habent aliquid actionis ex loquendi vsu, qui tota denominationum lex est, cum verbo actiuo significantur, in agens etiam remotum cadunt, quoties forma, & actio termino communicatur, poniturve in termino ab agente in casu nostro. Unde constat in creatis patrem non posse dici Filio sapere, quia neq; in illo sapientiam, aut dilectionem ponit, sed potentias.

8 Dico quarto. In sensu proprio causali veræ etiam sunt propositiones istæ: *Filius intelligit Patre, vel per Patrem; atque Spiritus vtroque, vel per vtrumque diligit.* Hæ in super, licet minus formaliter: *Filius amat Patre;* atque *Spiritus diligit vtroque, vel per &c.* Ratio est: quia ablatiuo, vel accusatiuo cum præpositione per ritè rectèque principium amoris, sapientia personæ procedentis significatur: sed vtriusque principium, licet formalis sapientia, in Filio est Pater, & uterque vtriusque etiam, licet formalis amoris, principium est in Spiritu sancto: ergò in sensu proprio causali, formalis quidem veræ sunt duæ propositiones primæ, ac minus formaliter duæ secundæ. Maior est regula grammaticæ bonæ, probata etiam ab Augustino in re præfenti, in ratione, quam adhibuit, ut retractaret propositionem: *Pater sapit sapientia genita.* in quæstionis præfatione, atque à Ricardo recitato ad finem numeri primi. Solum videntur ob stare dictis ex Augustin. & Ricardo eodem num. 1. Athanas. orat. 3. contra Arrian. vers. med. orat. 2. vel 4. longè à princip. orat. 49. de fide post med. Basil. 2. contra Eunom. circa med. & lib. 4. med. dicentes Filium esse ab æterno, ne pater irrationalis insipiens, ac sine ratione, & sapientia fuerit. Verum ut iam dixi, solum contendit Filium terminum necessarium essentialis cognitionis esse, ac proinde sapientiam abolendam à Patre, si Filius deficeret.

DISPUTATIO XIII.

De Personarum missione

ACTENVS personas, quoad intrinseca comparauimus: nunc autem quænam personæ ab aliis mitti possint, in quo extrinsecum aliquid, vel clauditur, vel concernitur disputamus: ac proinde eas quoad extrinseca comparamus.

QVÆSTIO I.

De Existentiâ, Essentiâ, Affectionibus, & Missionis diuinarum Personarum

TRIA in hac quæstione eo, quo proposita sunt, ordine, suis quæque certaminibus examinanda, ac definienda à nobis sunt.